

проблеми славістики

Літературознавство

Білорусистика

Мовознавство

Етнологія

Наукова хроніка

Рецензії. Відгуки.

Світогляд

Компаративістика

Анотації

К. К. Са

Головний редактор В. С. Зубович

Бублейник Л. В.,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології Волинського державного університету імені Лесі Українки (голова).

Оляндер Л. К.,

доктор філологічних наук, професор кафедри слов'янської філології Волинського державного університету імені Лесі Українки, академік АН ВШ України (заступник голови).

Мединська А. В.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри культури мови Волинського державного університету імені Лесі Українки (відповідальний секретар).

Болдирєв Р. В.,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янських мов Київського лінгвістичного університету.

Галич О. А.,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри історії української літератури Луганського педінституту, академік АН ВШ України.

Давидюк В. Ф.,

доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Денисюк І. О.,

доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури Львівського державного університету імені Івана Франка.

Дубина М. І.,

доктор філологічних наук, професор, академік, президент АН ВШ України.

Жулинський М. Г.,

доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка.

Карпенко М. О.,

доктор філологічних наук, професор, академік АН ВШ України.

Удалов В. Л.,

доктор філологічних наук, професор кафедри слов'янської філології Волинського державного університету імені Лесі Українки, академік АН ВШ України.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Волинського державного університету імені Лесі Українки та президією Волинського Академічного Дому

Літературні редактори: В. М. **Рисак**, В. С. **Раставицький**

Коректор: В. Строківський

Свідцтво про державну реєстрацію: серія ВЛ, №144, від 11.03.99

Співзасновники: Волинський державний університет імені Лесі Українки

(43000, м. Луцьк, просп. Волі, 13),

Волинський Академічний Дім

(43000, м. Луцьк, просп. Волі, 8).

Наклад -150 примірників. Здано до друку 15.12.2004. Підписано до друку 17.12.2004.

Набір, дизайн та верстка: О. Білий. Замовлення 4.

Науковий часопис «**Проблеми славістики**» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата за спеціальністю «Філологічні науки». (Бюлетень ВАК України. - 1999. - №4. - С.52).

Редакція приймає матеріали, подані в першому примірнику комп'ютерного набору, і не завжди поділяє погляди авторів.

Редакція не веде листування з авторами і читачами на сторінках часопису. Матеріали подаються в авторській редакції.

За зміст і фактологію відповідальність несе автор. При передруку посилення на «**Проблеми славістики**» обов'язкове.

Адреса редакції: 43000, Волинська обл., м. Луцьк, просп. Волі, 8, тел. 2-39-58,

Волинський академічний дім (книгарня «Планета»)

Віддруковано ПВД «Твердиня», м. Луцьк, просп. Грушевського, 1. Тел. 8-050-2950250.

Формат 84х1081/32. Замовлення 04. Ум. друк. арк. - 22,25. Обл.-вид. арк. - 23,0.

Заснований у квітні 1999 р.

Виходить щоквартально

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

Зміст

Літературознавство

МАЙБОРОДА Н. В. Національна специфіка українського неоромантизму.....	4
ТКАЧУК Т. С. Проблема розмежування категорій методу та напрямку в літературі..	11
КУЧМА Н. З. Письменник і критик: колізія рецепції на прикладі творчості Ірини Віньде..	17
ДРОЗД Л. Трансформація авторського «Я» у суб'єкті ліричного героя на рівні духовної ідентифікації у поетів «Празької школи».....	22
МАТЧУК А. Л. Специфіка психології творчості письменника (на матеріалі прози Р. Баха).....	29
ПОЛЯКОВА Л. И. Биография писателя как «Личная жизнь в истории».....	32
ЧОРНІЙ Р. П. Рецепція творчості В. С. Моема в українському та російському літературному просторі першої пол. ХХ ст.....	37
ШТЕЙНБУК Ф. М. Наратив тілесності та тілесність наративу у романі Л. Улицької «Казус Кукоцького».....	45
КРАВЧЕНКО Л. С. Михайло Орест - перекладач Р. М. Рільке.....	51
СУХОМЛИН Е. Г. «Исповедь» Ж.-Ж. Руссо: проблема жанра в контексте истории европейской художественно-документальной прозы.....	69
ЄВЧЕНКО О. В. Людина і світ у дзеркалі драми-антиутопії слов'янських літератур... 76	
БОНДАРЕНКО Г. Ф. Людина і світ в поезіях К. І. Галчинського.....	84
МИРОНЮК В. М. Морально-етична проблема у новелістиці Марка Черемшину.....	90
МАРДІЄВА А. К. Рефлексійний вимір світу в історичній прозі Владислава Леха Терлецького.....	98
ВАСИЛЮК В. І. Волинь у творчості Оксани Лятуринської та Олекси Стефановича: авторська модель образу Батьківщини.....	102

ДОРОШКО Л. С. Міфологічні витоки творчості В. Стефаника.....	110
ЛАПКІВ А. М. Фольклорні мотиви в історичному романі Юзефа Ігнація Крашевського "Stara Baśń" («Прадавня легенда»).....	118
РОСІНСЬКА О. А. Розуміння життя і смерті у філософсько-естетичній системі В. Стуса.....	123
МОНАСТИРЕЦЬКИЙ Л. С. Постать Бориса Олександрів-Грибінського на тлі української еміграційної літератури: національний аспект творчості.....	130
КУЧЕРЕНКО О. О. Проблеми національної ментальності у творчості М. І. Костомарова.....	138
РОМАНОВ С. М. Самореалізація української людини в контексті епохи (художній образ Настасії Скоропадської в історичній повісті Ю. Косача «Глухівська пані»)...	144
СЕМЕНЮК Л. С. Пізнавальні ціннісні категорії в контексті духовних вимірів епохи бароко (на матеріалі української поезії кінця XVI-XVIII століть).....	150
ОСІЙЧУК Л. В. Проблема загальнолюдських цінностей у творах Остапа Вишні та Михайла Зоценка.....	156
СТЕШИН І. О. Роман О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу» як приклад жіночого письма та жіночої автобіографії.....	161
СЕНЬКЕВИЧ Т. В. Приоритет общечеловеческих ценностей как доминирующее явление в художественном мире И. С. Тургенева (произведения 40-50-х годов).....	166
МОЙСІЄНКО В. М. Пошук загальнолюдського ідеалу в російській літературній спадщині XIX - початку XX ст. (за матеріалами «Історії російської інтелігенції» Д. М. Овсяннико-Куликовського).....	173
ЛЕОНОВА А. И. К проблемам философско-религиозного контекста прозы Андрея Белого.....	182
КРАСНОБАЄВА О. Д. Шляхи літературної міграції Миколи Гоголя.....	188
ПОКРОВСЬКА Т. М. Мотив совісті в тетралогії Ф. Абрамова «Братья и сестры»..	195
ДАШКО О. Л. Тема каторги та її впливу на ментальність людини у творах В. Шаламова і російських класиків.....	202
ЯБЛОНСЬКА О. В. Микола Хвильовий у діаспорних дослідженнях українського літературознавства: 1947 рік.....	208

Білорусистика

АДАМОВІЧ Г. Я. Актуальныя проблеми інтэрдысцыплінарнага літаратуразнаўства.....	214
БАГДАНОВІЧ І. З. Тэндэнцыі імажызму у беларускай паэзіі 1920-х гг.....	220
ШВЕД І. А. Бяроза у беларускім традыцыйным фальклоры.....	225

Мовознавство

ЗАЙЦЕВА И. П. Концепт «Свобода» в пьесах Марии Арбатовой (уровень индивидуальных дискурсов).....	235
СУПРУН В. М. Українська ідіалектика новели Миколи Понеділка «Материнське благословення (з розповіді мого приятеля)».....	243
БУЛАВА Н. Ю. Збереження етнокультурної специфіки в апелативних семантичних патронімах північної Донеччини.....	251
ДЕНИСЕНКО С. Н., КОТЛОВСЬКИЙ А. М. Універсальні риси англійських та українських фразеологізмів.....	259

ОЛЕЩУК Т. В. Громадянська позиція мовознавця: І І. Огієнко про рідномовні обов'язки.....	262
ПАВЛЕНКО Л. П. Мовні особливості староукраїнських маргіналій (на матеріалі волинських стародруків).....	267
ДЯЧЕНКО-ЛИСЕНКО Л. М. Дискретні елементи свідомості (концепти) як складові ментального субстрата мови.....	271
ЖОВТОБРЮХ В. Семантика дієслівних лексем, що функціонують у реченнях буття.....	278
ЗИРКА В. В. Менталитет, образи, реклама.....	282
ПИРОГА Н. Назва Русь: проблеми походження і національної ментальності українського народу.....	287
ТУРУТА И. И. Русские и украинские пословицы с ономастическим компонентом как отражение национально-языкового менталитета.....	296
ПРИСТАЙКО Т. С. Роль метафорического терминообразования в отображении научной картины мира (на материале подязыка металлургии).....	304
ЮРЧУК Т. Г. Вплив старослов'янської мови на становлення літературних мов слов'янських народів.....	312

Етнологія

ТАРАСЮК І. І. Традиційна садиба Волинського Полісся і типи її забудови.....	320

Наукова хроніка

БУБЛЕЙНИК Л. В. Художня література про Кримську війну 1853-1856 років.....	327

Рецензії. Відгуки. Анотації

ГЕРАСИМЧУК Т. Генетологічний аспект літератури для дітей Йосипа Струцюка.....	328

Світогляд

ПОЛЯКОВ В. Г. -Компаративістський аналіз Плотіна і М. Бердяєва в аспекті проблеми споглядання і творчості.....	331

Компаративістика

МОЧЕРНЮК Н. Образ ночі в поетичній творчості К. Г. Махи та А. Міцкевича.....	337

Матеріали підготовлені науковими лабораторіями «Слов'янські літератури: проблеми, пошуки, перспективи вивчення», «Цілісно-системний аналіз», кафедраю «Слов'янської філології» Волинського державного університету імені Лесі Українки та науково-дослідною лабораторією «Славістичні методологічні студії» Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

УДК 33.216:7

Бондаренко Г. Ф.

ЛЮДИНА І СВІТ В ПОЕЗІЯХ К. І. ГАЛЧИНСЬКОГО

У статті розглядаються світоглядні та творчі принципи поезії К. І. Галчинського, простежуються шляхи їх реалізації на прикладі поеми „Noctes Aninenses”

The article deals with philosophical and creative principles of K. I. Galchynsky's poetry. Their realization is illustrated on the example of the poem „Noctes Aninenses”.

Константи, син Константи, Галчинський народився у Варшаві 25 січня 1905 року, в день святого Ідельфонса, покровителя Іспанії. За звичаєм він і одержав це ім'я як друге. Це злиття слов'янського та світового не випадкове, а в значній мірі провіденційне. Тому що становить характерну рису неповторного авторського голосу, що став і гордістю слов'янства, і в той же час склав неабияку поетичну конкуренцію знаним європейським митцям - У.Х. Одену, Р.М. Рільке, П. Елюару, Г.Аполлінеру та багатьом іншим. Серед своїх славнозвісних сучасників - Ю. Тувіма, Вл. Броневського, Л. Стаффа, Я. Івашкевича - К.І. Галчинський також, на наш погляд, недооцінений поет. Критично-аналітичних робіт щодо творчості поета вкрай

© Бондаренко Г. Ф., 2004

мало, навіть у польському літературознавстві. Серед дослідників можна назвати А.Ставара [8], В.Моренця [7] та окремих авторів розділів в працях, присвячених історії польської літератури [1,9].

Мета статті - простежити традиційне та оригінальне в становленні концепції світу та людини в творчій спадщині видатного сина польського народу, адже перевірка часом за ті півстоліття, які минули після смерті К.І. Галчинського - 6 грудня 1953 року, - виявила, що і творча манера поета, і новачі віршованого ладу багато в чому випередили художні пошуки сучасної європейської поезії. „Чим далі вглиб часів відходять ці десятиліття, тим ясніше усвідомлюємо, скільки високої духовної сили було в цій обдарованій рисами поетичного генія особистості, котра творила прекрасне з матерії будення, заперечуючи буденність заради осмислення життя. К. І. Галчинський подарував слов'янству неповторну лірику, прозору, як музика скрипки і загадкову, як ніч на Івана Купала, лірику, яка ошляхетнює людину і підносить її у власних очах”, - так емоційно захоплено і в той же час дуже точно визначив сутність творчості поета В. П. Моренець [7, 4].

Перше загальне враження від віршів К.І. Галчинського - високий інтелектуалізм і водночас довірливість інтонації, вміння спілкуватися з читачем різних культурних ареалів від високолого естета до вуличного хулігана. Біографічні дані скупі та малочисельні: любов до музики, захоплення Бахом. У Москві, де родина мешкала під час Першої світової війни, „жадібно”, як згадував його шкільний друг, читає О.Пушкіна і М.Лермонтова, знайомиться з творчістю С.Єсеніна, високо цінує О.Блока. У 1918 році сім'я Галчинських повертається до Варшави, і Констани, закінчивши гімназію, вступає до університету на відділення класичної англійської філології. Гуманітарна освіта дала молодому поетові не тільки ґрунтовні знання зі світової культури та мистецтва, але й змогу відчувати поезію ніби зсередини, блискуче оволодіти прийомами віршування - від гекзаметру до верлібру. Писати К. І. Галчинський вчився у Данте, Шекспіра, Ронсара, Бодлера, Рембо, Рільке. Великий вплив на становлення його художнього світу мав німецький романтик Е.Т.А. Гофман. Багато в чому від Гофмана йде той синтез фантазії, іронії та емоційної насиченості, що притаманний поетичній інтонації К.І. Галчинського.

Не вдаючись до одвічних суперечок про суто естетичну або виховну функцію мистецтва, вважаємо за основне, що література в будь-який спосіб підказує людині, як досягти гармонії між мікросвітом власної душі та макрокосмом навколишнього світу. На наш погляд, поезія К.І. Галчинського гармонійна в усіх її проявах, навіть у сатиричних віршах. Саме в цьому полягає її неперевершена чарівність. Відомо, що у 1923 році молодий поет відвідував лекції з класичної філології Тадеуша Боя-Желенського, ретельно вивчав грецьких і римських поетів. Український дослідник творчості Галчинського В.П. Моренець розглядає деякі тенденції в галузі його поезики і співвідносить їх з різними культурними епохами, зокрема, з античністю. При глибині та проникливості багатьох зауважень, не можна погодитися з кінцевим висновком, що античний матеріал „перетворюється поетом на

ефективний художній інструмент пізнання і відображення життя з чітких класових позицій" [7, 59]. Здається доречним точкою відліку вважати, насамперед, „античну" світоглядну позицію К. І. Галчинського як єдності та взаємопроникнення космосу та людини.

1939 рік. Над Європою і над Польщею вітає тінь війни. Родина Галчинських (Константа, його дружина Наталя і дочка Кіра) мешкає в передмісті Варшави Аніні. Шедевр лірики цього часу - невелика поема „Анінські ночі". Загальновідомо, що ліричний вірш - це художньо-стильова цілісна система. Тому те, що назва циклу означена латинською - „Noctes Aninenses" вже само по собі красномовне. Це нібито перша нота, що завдає звучання закінченому твору, а саме, перегукується з останніми римськими ночами Овідія перед засланням і таким чином, створює атмосферу підведення підсумків життя, передає настрій тривожного очікування бідувань, несподіванок, трагічних подій та випадковостей. Циклу притаманна особлива проникливість бачення навколишнього світу, ретельна фіксація найдрібніших подробиць, мальовничість. Це і риса творчої індивідуальності К.І. Галчинського, і певний поетичний код: саме в „апокаліптичних" ситуаціях людина бачить все надзвичайно яскраво, бажаючи зберегти в пам'яті. Таким чином, катастрофічність історичного часу і катастрофічність приватного існування - це, на нашу думку, метатекст даного поетичного твору.

Отже, чому цінитель поезії сьогодні, у ХХІ столітті, читає К. І. Галчинського? Щоб „здобути особливу художню інформацію" [4,11]? Щоб відчувати дихання війни? Щоб проникнути в думки поета? Щоб самому пережити катарсис? Все так, але все ж таки не пояснює того очевидного факту, що ми маємо справу не просто з феноменом талановитого національного поета, а з лірикою світового масштабу. Вірші К.І. Галчинського відкривають нам нові обрії бачення світу і водночас допомагають „вивчити темну мову" життя [4, 11].

Оскільки головна мета мистецтва полягає в тому, щоб „дати нам у відчуття те, що залишається поза Тлумаченням і Навіюванням" [3, 27], вузловими моментами поеми є - Людина і Космос, Людина і Рок, Життя і Смерть. Вони пов'язані у К.І. Галчинського з тричленністю циклу „Noctes Aninenses": I - Родич Ганімеда; II - Пісня про червневу ніч; III - Нічний заповіт. Друга частина в свою чергу складається з окремих ліричних замальовок на кшталт музичного твору: Увертюра. Ніч співає. Ніч танцює. Ніч помирає. Сода.

Достатньо складна композиція поеми пов'язана, по-перше, з авторською концепцією багатовимірності світу, а, по-друге, з античною традицією зображення дійсності в художньому творі - „sub specie aeternitatis". Автор обирає очевидну фрагментарність поетичної єдності. Дрібність структури тексту принципова: світ як Хаос, що прагне Гармонії; стихійна субстанція як безмежний універсум. Циклічність допомагає також виявити приховані внутріциклічні зв'язки, систему лейтмотивів, єдність буденного та вічного.

Відомо, що ночі люди приділяли увагу з давніх давен, що було пов'язане з культом Місяця та Смерті. Хаос породжує Ніч, Ніч породжує День - це два основні темпоральні виміри буття людства. Ніч - улюблений образ у романтиків і символістів - „це час і умова пізнання: час духовної ясності та розкріпачення

думки. Вночі більш повно та глибше осягають таємниці людські і таємниці світобудови" [6, 262]. Астральна символіка переважає і в колі улюблених мотивів та образів Галчинського, починаючи з ранньої „Вулиці шарлатанів” („зірки плачуть”, місяць втопився”) і закінчуючи поемами „Ніобея”, „Віт Ствош” та віршем „В лісництві”, створеним невдовзі до смерті (1952): „зірки біжать”, „зірки сиплються, як сніг”, „ніч - музика” і т.д.

Бже у 1929 році у вірші „Сервус, мадонно” суттєвим є зізнання поета: „Byli inni przede mną. Przyjdą inni po mnie // albowiem życie wiekuiste, a śmierć płonna” [2,13].

„Noctes Aninenses” розвиває кардинальну тему його творчості: „життя нескінченне, а смерть бездонна”. Фактично ці роздуми про „одвічне повернення” беруть свій початок у філософії Ф.Ніцше („Так казав Заратустра”), а врешті решт, - у ціфологічному світогляді, що збагачений досвідом людини ХХ ст. На користь подібного припущення підштовхує наявність в поетичному світі Галчинського двох начал: аполлонівського - позитивного, споглядального начала „святої буденності” („Ona mi powiedziała: Zgaś lampę na wierzandzie //, już północ, no! nie bądź głupi!” [2,63]) - і орґаїстичного, хаотичного, руйнівного, але буйно-життєвого (пісні, танок та смерть антропоморфної ночі). „Народження трагедії з духу музики”, „Заратустра-танцюрист”, „мій стиль - танок”, - ці важливі концепти також ориґінально переплавлені в поетичному горнилі К. І. Галчинського.

На користь античних першоджерел, крім циклічності як особливої специфіки часу і міфологеми Ночі, свідчить також міф про Ганімеда та його потрактування К-І. Галчинським, який з багатовимірності міфу обирає і інтерпретує співзвучний сучасності мотив. Ганімед в грецькій міфології - син троянського царя Троса і німфи Каллірої - був викрадений Зевсом, що перетворився на орла, і перенесений до Олімпу. На бенкетах богів Ганімед був виночерпієм, пригощав богів нектаром. Ні мотив орла, ні мотив прекрасного юнака для поета, вважаємо, не цікаві.

Залишається мотив „піднесення на небеса” як своєрідного коду. Тут ми спираємося на думку Ю.Лотмана про те, що „характерною рисою культури з міфологічною орієнтацією є утворення між мовою і текстами проміжної ланки-тексту-коду” [5,432].

Критика створила штамп образу поета в ранній період його творчості як анархічного, божомного художника, безтурботного гульвіси, гедоніста, шанувальник вина та жінок. Так, поет часто містифікує читача. І вірші „Вулиця шарлатанів”, „Імпресаріо та поет”, „Цілую музі ніжки”, „Осінній циркульник” дають певні підстави для подібних припущень. Вважаємо, що це все ж таки данина літературній моді, починаючи від А.Рембо та П.Верлена, російських поетів „срібного століття”, „Молодої Польщі” тощо. Але К.І. Галчинський завжди натякає своєму читачеві, що все це - гра, машкара, артистична традиція. Тому і фраза „Родич Ганімеда” має, на наш погляд, як мінімум, подвійний зміст: як самоіронія (виночерпій та бенкетах богів - іронічний натяк на людську слабкість до вина у людей творчих професій) і як метафора (поет допомагає прилучитися читачеві до свята богів, до вищої істини). Присутня тут і прихована алюзія. За однією з версій міфу Ганімед був піднесений до неба у вигляді сузір'я Водолій, а сам К.І. Галчинський за знаком зодіаку також Водолій. Це ще одне пояснення, чому він родич Ганімеда.

Поверховий шар змісту: світ звичайний, з докорами дружини, ліхтариком, терасою з виноградом, котом Соломоном, - завдяки поетичному екстазу - „дивним видінням музи” - зазнає метаморфоз, перетворюється на світ музичний: „вдарила музика, і в серце хлинула ніч...” Опозиція „Життя - Мистецтво”, що є улюбленою темою К.І. Галчинського („Сервус, мадонно”, „Смерть поета”, „Про мою поезію”, „Вдарити по струнах” і т.д.), поступається дихотомії „Життя - Смерть”. Якщо вірш „Про мою поезію” - ніби ескіз до „Noctes Aninenses” - там з’являються схожі образи: поезія - ніч, поезія - прості дива, коник, старий кіт, - то у вірші 1939 року маємо не лише більш складну та віртуозну композицію, розгалужену образну систему, мовний склад і лад, суто формальні віршові знахідки. В поемі крізь „міфологічну” і водночас „імпресіоністичну фантазію” [10] відчутно проглядає світ історичний, тривожний, нестабільний, передвоєнний „жахлива нісенітниця польського життя”.

Але цей пейзаж, що вражає дивовижним перевтіленням та нагадує сновидіння, має також іншу функцію: він призначений розкрити вищу реальність духовних світів, космічні таємниці з їх трансцендентними, не підпорядкованими людині законами.

Критики завжди відмічали у творчій манері поета особливу схильність до інтелектуального дотепу, що проявляє себе, на наш погляд, в синтезі філософського та сатиричного, а звідси на рівні стилю - в бурлескному потрактуванні високих понять. Сатиричний бік обдарування поета часто-густо проявляє себе також в принципі травестійності як захисті від надмірної сентиментальності та мелодрама-тизму. Ця травестійність має місце і в даному випадку. Можна побачити несподівані, але відчутні зв’язки між юнацькою сатиричною поемою „Кінець світу”, „Noctes...” і навіть „Пісню про солдатів з Вестерплатте”. Їх відрізняє гостре відчуття трагізму існування людини в світі та роздуми про шляхи його подолання. Але в першому випадку всю серйозність проблеми в душі народної сміхової культури нізведено до рівня балаганної вистави, карнавалу, а в „Пісні...” - до жанру героїчного, патріотичного вірша. Сакральній темі „піднесення на небеса” знайдено адекватну стильову форму як пародіювання військового маршу. „Noctes Aninenses” також пронизує настрій прихованого трагізму як передчуття воєнних випробувань (поет провів майже шість років у німецькому полоні). Мотив Ганімеда, таким чином, можна зрозуміти і як натяк на можливу фізичну смерть, а також - майбутнє духовне безсмертя. Це підтверджує і розвиток образу ліричного героя: „впав, як сокирою підрубаний під корінь...”, очам сплющеним відкрився в блиску простір смертельний...”.

Діонісійська тема помирання та воскресіння постає у К. І. Галчинського не лише як властивість людського життя, але й як властивість творчої особистості: не випадково з’являється образ заснулої бджоли на фонофонному диску. Бджіл вважали жрицями богині підземного царства Персефони. В давньофецькій та римській культурній традиції поети нерідко порівнювали себе з бджолами, а мед поезії уособлював вищу мудрість, силу слова. Міфологічний контекст у художній образності К.І. Галчинського виявляє себе як метафоричний образ поета (бджола) у всесвіті (чорний диск фонофону). Цей останній образ очевидно пов’язаний

із мотивом руху, спіралі як одвічного космічного коловороту. Інший мотив світової літератури - „життя є сон” - як певна алюзія також втілений в образі заснулої бджоли. Життя - Смерть, Сон - Ява у концепції світу поета умовні і не суперечать один одному. Смерть не має влади над людиною, тому, що вона - частина вічно живої природи: „роса свята обприскнула чоло”, „пташеня на полі пискнуло”, „жасмин запахнув...”

Рух авторської думки, таким чином, можна схематично визначити так: існування в реальному „одомашненому” світі - перевтілення світу - перехід до „променевої” субстанції - символічна смерть - боротьба сакрального та реального світів - переосмислення міфу про Ганімеда - образ світового дерева як космічного універсалу - існування поета в двох світах (мотив Антея): „він подзвонює зірками, як „ключами”, примушує звучати навколишній світ - „застрекотали пагорби”...

Таким чином, поет, митець, стає ядром буття, посередником між земним і небесним світами, примушує звучати всесвіт, перетворює його на музику і танок.

Отже, модель світу будується у К.І. Галчинського за законами міфологічного мислення: він бінарний та водночас діалогічний. Тому і образ Ночі, що в світовій поетичній традиції змальовується як щось рокове, фатальне, трагічне, смертельне (І.Тютчев, І.Бунін, О.Блок, В.Набоков), у К.І. Галчинського перетворюється на органічну містерію - явище в сутності своїй безтрагедійне, тому що вписується в найвищий світовий Закон одвічного космічного перевтілення та коловороту.

Цей архетип не просто пов'язаний із концепцією творчості, але творчість стає у Галчинського актом образом-медіатором між умиранням і воскресінням, між життям і смертю: „... i przychodziła do mnie sosna i inne drzewo, // i prosiły: „Instrument z nas uszuy”. Слов'янська фольклорна традиція звичайно пов'язує образ сосни з поховальною символікою. У К.І. Галчинського ж завдяки силі поетичного слова сосна та інші дерева перетворюється на музику. Фінальні рядки першої частини знаменують подолання смерті: Зевс не зміг відірвати героя від землі, на відміну від міфічного Ганімеда: „i przywarłem do ziemi, i cwyciłem się kwiatów, // żeby Zeus mnie w górę nie porwał...” [2,64].

Друга частина - „Пісня про червеву ніч” - розширює авторську світоглядну концепцію і являє собою язичницьку містерію з кардинальною зміною ритму, строфіки, віршового розміру. Ніч у К.І. Галчинського антропоморфна і навіть персоніфікована: вона „допитлива дівчина”, „царівна жасмінна”, „сузір'я приміряє до вух”, „шаліє від зіркового хмелю”. Саме їй під силу розкрити небо „рулоном срібних нот”, „створити з нього кларнет”... В образі ночі - прекрасної жінки, пристрасної та самодостатньої - виявляє себе поетична опозиція Ерос-Танатос, причому це підкреслено і певною композицією. Цікаво, що барвисті, яскраві фарби творчої палітри поета-слов'янина перегукуються з міфопоетичною манерою Ф.Гарсія Лорки, і К.І. Галчинський за обдарованістю не поступається всесвітньо знаменитому іспанцю.

І нарешті в останній частині поеми - „Нічний заповіт” - настрої можливих випробувань та трагічного фіналу життя подається в характерній авторській манері мудрої посмішки та самоіронії. В той же час саме у фіналі всі авторські пріоритети зведені до метасимволу, носієм якого стає дружина поета - „срібна Ната-

ля" Вже навіть не творчість, а Вічна Жіночість, безсмертне земне кохання стає основою і малого і великого світів, як в свій час центром буття була дантівська Беатріче, петрарківська Лаура, шекспірівська „смаглява леді сонетів". Саме цей образ в поетичному світі К.І. Галчинського символізує квінтесенцію життя: „Wierszom moim fosforyczne furie blaskiem w wertep ciemny a zły + a mojej Smagłej, mojej Smukłej, mojej Pochmurnej łzy" [2,64].

Таким чином, фундаментальна модель світу у поетичній спадщині видатного польського поета К.І. Галчинського - це модель циклічності, ідея творчої еволюції, одвічного руху та саморозвитку і Всесвіту, і суспільства, і людини, що пов'язана як з античною традицією, так і з глибинними пластами народної творчості, що сягає часів слов'янського язичництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховська Ю.Л. Проблематика польської сатири 30-50 років XX ст. - М.: Наук, думка, 1968. - 190 с.
2. Gałczyński Konstanty Ildefons. Pieśni i inne wiersze. - Rzeszów: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1993. - 203 с.
3. Затонский Д. В чем смысл искусства // Вікно в світ - 1998. - № 2. - С. 25-42.
4. Лотман Ю. Структура художественного текста. - М.: Искусство, 1970.
5. Лотман Ю. Текст у тексті // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX століття. - Львів: Літопис, 1996. - С. 430-441.
6. Маймин Е.А. Владимир Одоевский и его роман „Русские ночи" // Одоевский В.Ф. Русские ночи. - Л.: Худлит, 1975. - С. 260-268.
7. Мориньш В.П. Джерела поезики Констати Ільдефонса Галчинського. - К.: Наук, думка, 1986. - 140 с.
8. Stawar A. O Gałczyńskim. - Warszawa, 1959. - 397 с.
9. Хорев В.А. Константы Ильдефонс Галчинский // История польской литературы. - М.: Наука, 1969. - С. 343-360.
10. Энштейн М.Н. „Природа, мир, тайник вселенной..." Система пейзажных образов в русской поэзии. - М.: Высшая школа, 1990. - 303 с.